

A photograph of a green pea plant growing on a wooden trellis structure against a light background. The plant has several long, thin tendrils and small green leaves. One tendril is wrapped around a vertical wooden post, while others are reaching towards the left. A horizontal wooden post is also visible in the lower part of the frame.

Petri Eskelinen
**TOIMINTA-
MUISTI**

21.3.–30.8.2020
Serlachius-museo Gösta

Petri Eskelisen (s. 1975) *Toimintamuisti* kokoaa yhteen sekä ihmisten, eläinten että kasvien käyttäytymisen malleja.

Interaktiivisista puuveistoksistaan tunnettu Eskelinen työskentelee teknisten kokeilujen kautta. Näyttelyssä pohditaan, minkä äärelle me ihmiset kokoонnumme, miten toimimme ryhmässä, millaiset ovat lauman lainalaisuudet tai miten ylipäänsä tulkitsemme jonkun asian eläväksi.

Viime aikoina Eskelinen on tehnyt kokeita ruusupapujen kanssa. Hän yrittää ymmärtää kasvien elämää ja osallistuu samalla ajankohtaiseen keskusteluun kasvien kyvystä ajatella. Mikä ohjaa kasvien toimintaa, voivatko ne ratkaista pulmia ja jopa muistaa?

Tekstit:

Petri Eskelinen: Laumaeläin

Laura Kuurne: Ajattelevat kasvit

Kuvat: Petri Eskelinen

Kannessa: Yksityiskohta teoksesta *Mekaaninen liike*, 2020.

Takakansi: Yksityiskohta teoksesta *Laumaeläin*, 2019.

Superparveilu, 2019, muste paperille.

LAUMAEÄLÄIN

Petri Eskelinen

Ajatus teoksesta, joka liikkuisi, eläisi ja muuttuisi vaihtuvien ihmisryhmien mukaan on kaivertanut minua jo vuosia. Halusin toteuttaa konkreettisen mallin sosiaalisista rakenteista välillämme. Minkälainen olisi yhteisön ja yksilön välisiin mekanismeihin pureutuva vertauskuva, jossa jokainen osallistuja toisi sanansa esille liikkeen muodossa?

Jo yksittäinen liike saisi *Laumaeläimen* reagoimaan läpi rakenteen. Tämä olisi mekaaninen malli, joka muistuttaa elävää organismia pyrkien hengittämään ja liikkumaan. Millainen teoksen käyttöjärjestelmä olisi? Jotain mahdollisimman selkeää ja helposti käytettävää. Mietin tätä kaikkea keinuessani keittiön tuolilla, jolla ei saisi keinua.

Mielestäni suurin tie siirtää ihmisen läsnäolo ja liikkeet on analoginen liike, joka on tavallaan suoraa

kehon jatketta. Hidas keinuminen on jollain tavalla hypnoottista ja rauhoittavaa, ehkä kehollinen muistuma lapsuudestamme. Digitaalinen järjestelmä olisi aina tulkinta kehon liikkeistä. En halunnut *Laumaeläimen* olevan liian robottimainen, vaan enemmänkin kuin kasvi. Ei siis moottoreita tai mitään sähköistä. Toiminnallisen rakenteen tuli myös olla mahdollisimman kevyt. Päädyin lopulta 100 ml:n lääkeruiskuihin. Ruiskut ikään kuin siirtäisivät painon ja voiman keinuvasta ihmisestä suoraan osaksi *Laumaeläintä*.

Ruiskuista muodostui pian rakennuspalikoita, joiden varaan koko tämä kollektiivinen elämänmuoto rakentui. Ruiskut on alkujaan tarkoitettu kertakäyttöisiksi, joten tiesin niiden tuottavan ongelmia, mutta jatkoin työskentelyä ruiskuilla siitä huolimatta. Jollain tavalla niiden hauraus painotti olemassaolon hetkellisyyttä – *Laumaeläin* tulisi tarvitsemaan huoltoa.

Letkun yhdistämät kaksi ruiskua toimivat yksikkönä, joka oli kuin työhuoneessani kehittyvä alkusolu tai eliö. *Laumaeläin* ei oikeastaan syntynyt suunnitelmalla, vaan kasvattamalla. Tein rakenteita aina vain uudestaan.

Aluksi *Laumaeläin* oli hyvin kevytrakenteinen ja hontelo, mutta mitä enemmän rakenteet saivat niveliä, sitä enemmän ne alkoivat painaa, ja kohta jouduinkin vahvistamaan jo tehtyä.

Nyt en enää valmistanut osia uudestaan, vaan pyrin muokkaamaan jo tehtyä ja lisäämään uusia osia vanhojen päälle. *Laumaeläimen* liike ja toiminta pelkistyivät lopulta hengitykseen, elämän perusliikkeeseen ja läsnäolon vaikutelmaan.

Testatessani *Laumaeläintä* muutaman osallistujan kanssa huomasin, että sillä voisi olla jokin sisäinen rytmi. Ehkä se kehittyi keinujen kanssa itsestään tai ehkä sen voisi rytmittää ulkoisesti. Ehkä joku kapellimestari, tai aivojen kaltainen päättävä elin, voisi rytmittää keinumista ja hengitystä. Istuimet on numeroitu, ja niitä voitaisiin ohjata analogisella ohjelmalla. Siirtyykö teos anarkiasta hallintoon?

Laumaeläin, 2019, puu, metalli, muovi, kumi, hydraulikkaöljy.

AJATTELEVAT KASVIT

Laura Kuurne

Taiteilijat ovat ottaneet elävät kasvit osaksi teoksiaan, ja tänäkin vuonna avataan useita eri tavoin kasvien elämälle omistettuja näyttelyitä. Mitä tämän ilmiön taustalla on ja miten Petri Eskelisen kasvilabyrintti ja kasveja tutkivat videoteokset siihen kytkeytyvät?

Viime vuosien aikana on julkaistu monia tutkimuksia, joiden aiheena on kasvien monipuoliset kyvyt esimerkiksi kommunikoida, muistaa ja oppia. Kasveja on tutkittu vakavan tieteellisesti. Toisessa ääripäässä on käytössä ronski inhimillistäminen ja vahva tunteisiin vetoava retoriikka.

Sekä kritiikkiä että ihastusta on herättänyt esimerkiksi saksalaisen metsänhoitajan ja tietokirjailijan Peter Wohllebenin menestysteos *Puiden salattu elämä* (2016; alkuteos 2015). Teoksessa kerrotaan kuivuudesta kärsivien puiden huutavan janoaan ja

verrataan puiden leikkausta verilöylyyn. Uusi tieteenala, kasvineurobiologia, puhuu kasvien toimivan kuin niillä olisi tietoisuus itsestään ja ympäristöstään. Toisaalla skeptikot toteavat, ettei neurobiologiaa voi olla ilman aivoja ja hermostoa. Asiaan liittyy lukuisia suuria kysymyksiä, kuten mitä tietoisuuteen tarvitaan tai onko kasveilla eettisiä oikeuksia.¹

Samaan aikaan kun ymmärrys kasvien merkityksestä ihmiselle sekä ihmisen aiheuttamasta uhasta luonnolle on lisääntynyt, kasvit ovat olleet yhä näkyvämpi ilmiö myös taiteessa. Pyrkimys on ollut siirtää näkökulmaa kauemmas ihmiskeskeisestä kohti ei-inhimillisten olevien, kuten eläinten, kasvien tai elävien organismien, näkökulmaa. Vaikuttaa kuitenkin siltä, että ihmisen on vaikeaa ymmärtää toisen elollisen elämää, helpompaa sen sijaan on heijastaa omia tunteja kasveihin.

Myös taiteen historiassa meitä ympäröivä luonto on koettu ikään kuin ihmisestä erillisenä tai ihmisen tunteja kuvastavana maisemana.

Vapautuminen ja kukkiminen,
2020, still-kuva videoteoksesta.

Puut ovat toimineet ihmisen ja kansojen kasvun tai luonteenpiirteiden symboleina, asetelmataiteessa kukilla ja vihanneksilla on viestitty mitä moninaisempia salasanomia, kasveille on annettu uskonnollisia ja henkisiä merkityksiä ja niiden muotoja on kaiverrettu ajan muodin mukaisiksi koristeiksi. Nykyaikaisissa kasveja käytetään usein vertauskuvina. Ajatellaan vaikkapa tapaa, jolla taiteilijat Kalle Hamm ja Dzamil Kamanger vertaavat puutarha-teoksissaan (*Conceptual Gardens*) vieraslajeiksi nimettyjä kasveja maahanmuuttajiin ja pakolaisiin – pyritäänkö molemmista eroon yhtä kiihkeästi?²

Kasvikunnan esiinmarssi näkyy parhaillaan maailmalla niin taidelehdissä ja -julkaisuissa kuin näyttelysaleissakin, joissa on alkanut tulla vastaan myös eläviä kasveja. Samaan aikaan kun Mäntässä on esillä Petri Eskelisen kasvikokeilut, Camden Arts Center Lontoossa avaa näyttelyn, joka tutkii kasvien älykkyyttä sekä niiden merkitystä ihmiselämälle. Helsingissä Kiasmassa on vastaavasti esillä ihmisen ja muiden eliöiden suhdetta pohtiva näyttely, joka nähtiin jo viime vuonna Venetsian biennaalin Pohjoismaiden paviljongissa.

Taiteen keinoin on lähdetty tutkimaan myös kasvien ja ihmisten mahdollisuutta kommunikoida. Esimerkiksi slovenialainen taiteilija Špela Petrič on pyrkinyt kohtaamiseen konkreettisesti ja itseään säästämättä. Performanssissaan *Skotopoesis* (2015) hän seiso 12 tuntia päivässä krassiviljelmän valonlähteen edessä, heittäen varjon itävän krassikentän päälle. Ilman valoa kasvava taiteilijan muotoinen kohta jäi kitukasvuiseksi. Kokeen kohteena oli yhtä lailla taiteilija kuin kasvikin: molempien fyysisiä muutoksia tarkkailtiin.³

Lontoon Victoria & Albert -museossa kävijä pääsi syksyllä 2019 viestittelemään kasvin kanssa tietokoneella. *Project Florence* perustui kasvin sähköisiin ja kemiallisiin signaaleihin, joilla se reagoi ympäristöönsä. Kävijä sai kirjoittaa kasville kysymyksen tietokoneen näppäimistöllä. Kasvin ekosysteemiä valvova tietokone analysoi viestin ja muutti sen valoimpulsseina kasville osoitetuksi viestiksi. Elektrodit mittasivat kasvin kuntoa ja siinä ilmeneviä muutoksia, minkä perusteella näyttelyvieras sai kasvilta tekstiviestin. Jos kasvi oli stressaantunut tai janoinen, vastauksetkin saattoivat olla hiukan happamia.

Kamppailu, 2020, still-kuva videoteoksesta.

Hupaisa kohtaaminen kasvin kanssa voi sisältää myös taiteen ulkopuolelle ulottuvia tulevaisuuden mahdollisuuksia. Jos kasvin signaaleja osattaisiin tulkita ja osaisimme kasvien ”kieltä”, tekniikan avulla voisi esimerkiksi vähentää tuholaismyrkköjen käyttöä.⁴

Tietämättömänä kansainvälisten kollegoidensa puuhista, Petri Eskelinen on tehnyt uteliaita kokeiluja elävillä kasveilla ja työstänyt niistä videoteoksia. Eskelinen on teoksiaan varten istuttanut ruusupapuja erilaisiin rakennettuihin pienoismaailmoihin, joiden avulla taiteilija on tarkkaillut, toimivatko kasvit hänen hypoteesiensa mukaan: seuraako pavunvarsi vesitippaa, miten kasvit selviytyvät labyrintistä, kasvavatko ne esteiden läpi, tarttuvatko ne niille ojennettuun cocktail-sateenvarjoon tai leikkivätkö ne jopa keskenään?

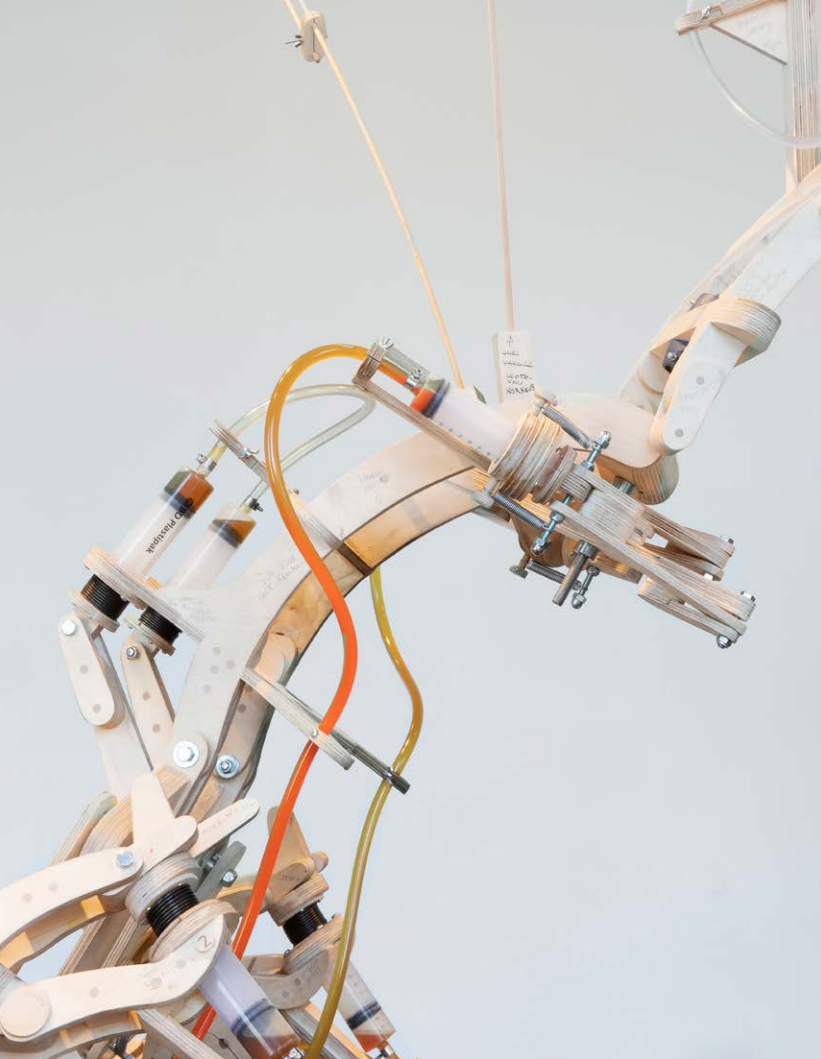
Eskelinen kertoo, miten kaikkien kokeilujen lopputulokset yllättivät hänet. Ruusupavut näyttivät, että niillä on omat intressinsä, eivätkä ne välittäneet hänen suunnitelmistaan. Mukaansatempaavissa kokeissa kasvit alkoivat tuntua enemmän itsenäisiltä elämänmuodoilta kuin taiteilija oli ennakoanut.

Taide on ihmisten toisilleen tekemää ja ihmisen ajattelun väline. Siksi kasvien kykyjä tutkiva taidekin on etupäässä askel kohti ihmisen ajattelun näkyväksi tekemistä ja ymmärtämistä. Luonnossa kasvien välillä vallitsee kamppailu elintilasta. Eskelisen teoksissa tämä kasvien luontainen tarve muuntuu katsojan mielessä joksikin muuksi. Kun kasvien hitaat liikkeet on lopullisissa videoteoksissa nopeutettu, näemme sellaista, mitä luonnossa emme koskaan näe.

Kuinka helppoa teoksien äärellä onkaan inhimillistä kasvit ja nähdä niiden liikkeiden takana tietoisuutta ja tunnetta. Lumoavat pienet tarinat sisältävät suuttumusta, kilpailua, väkivaltaa tai lempeä. Kun ruusupavun varret toistavat pyöriviä liikkeitä, ne näyttävät kamppailevan ja sen jälkeen halaavan. Labyrintissä kasvavista pavunversoista muodostuu hidas-tempoinen rikostarina, jossa ensimmäisenä pääreitille pääsevä kasvi estää muiden etenemisen. Vasta kun vahvin kasvi lakastuu ja kuolee, pääsevät muut eteenpäin. Labyrintti-videon kuvaaminen kesti yhteensä neljä kuukautta ja päättyi kunnan mafiaelokuvan tavoin kaikkien kasvien kuolemaan.

Labyrintti, 2020, still-kuva videoteoksesta.

¹ Aiheesta on tehty lukuisia julkaisuja, hyvän koosteen tarjoaa Jukka Mikkosen artikkeli: Kasvit, kaikki heidän viisautensa, *NIIN & NÄIN* 3/16. <https://www.netn.fi/artikkeli/kasvit-kaikki-heidan-viisautensa>

² Lisätietoja Kalle Hammin ja Dzamil Kamangerin verkkosivuilta: <http://www.beelsebub.prg>

³ Lisätietoja performanssista: <https://www.spelapetric.org/scotopoiesis>

⁴ Lisätietoja Project Florenciasta: <https://www.microsoft.com/en-us/research/project/project-florence/>

SERLACHIUS
museot

MÄNTTÄ | SERLACHIUS.FI